

УДК 327(73)

СУЧАСНІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ВПЛИВ ТРАДИЦІЇ І ТИСК ПЕРСПЕКТИВИ

Погорська І. І.

Доктор політичних наук, провідний науковий співробітник, завідувач відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всесвітньої історії» НАН України.

Анотація. *Основною метою даної роботи є дослідження концептуальних і практичних вимірів сучасних геополітичних студій в контексті сучасних трендів світового розвитку. Стрімке зростання ролі географічних чинників, зміна політико-культурних кордонів, оновлення спектру стратегічних загроз з чіткою кореляцією на зональні ареали спрямовують зусилля аналітиків і політичних функціонерів на вирішення складних міжнародних завдань, де головними складовими є політика і географія.*

З позицій комплексного аналітичного підходу розглядається потенціал геополітики в процесі перетворення світового простору безпеки. Поступова втрата ролі США як монополістичного лідера міжнародної спільноти і пов'язані з цим реорганізації геополітичного простору, а також процес глобальної стратегічної трансформації поставили на порядок денний питання про розгляд науковою спільнотою ролі теоретичної та практичної виборності геополітичного мислення в сучасному глобалізованому світі. Результатом цього процесу стала значна зміна у зовнішній політиці різних міжнародних акторів, який збігся з початком 21 століття.

У статті аналізуються нові напрямки у формуванні практичних аспектів сучасних міжнародних геополітичних стратегій. Це засновано на підтримці глобальних характеристик стратегічного діалогу акторів світової політики в умовах глобалізації міжнародних взаємодій у сфері безпеки, підтриманні лідерства США з більшою залежністю від старих і нових союзників, а також міжнародних організацій. Разом з тим, практика їхнього використання доводить необхідність привнесення більшої гнучкості в міжакторні відносини всередині світової спільноти, що і надалі спонукатиме до ситуативного залучення можливостей альтернативних підходів впливу на розвиток сучасної міжнародної системи.

Ключові слова: *геополітика, геополітичні дослідження, глобальна безпека, стратегія, простір світової безпеки.*

Постановка проблеми. Залучення керуючими колами провідних світових держав потенціалу геополітики до посилення впливу на поступ міжнародного розвитку стає дедалі активнішим. З огляду на особливості сучасної міжнародно-політичної еволюції цей факт бачиться цілком виправданим. Стрімке зростання ролі географічних чинників, зміна політико-культурних кордонів, оновлення спектру стратегічних загроз з чіткою кореляцією на зональні ареали спрямовують зусилля аналітиків та політичних функціонерів на розв'язання складних міжнародних завдань, де головними складовими є політика і географія. Є логічним й те, що активні силові гравці на міжнародній арені демонструють високий ступінь прикладного використання геополітичного інструментарію. Потужні актори здібні прямо впливати на світовий поступ завдяки можливостям втручання до політико-географічного простору організації міжнародного життя. Найбільший вплив здійснюють

володарі вищих за інших національно-державних геополітичних потенціалів. Вони ж є основними претендентами на лідерство у глобальному вимірі світ-системного функціонування. З огляду на той факт, що множина міжнародних відносин у глобалізованому середовищі втрачає характер простих з'єднань чи ланцюгів з'єднань, а набуває характеру взаємозалежності, практично всі виміри міжнародного життя великих держав корелюють з глобальною геополітикою. Найважливішим аспектом успіху на світовій арені стає вміння робити грамотний стратегічний вибір, що має гарантувати виживання та продуктивний розвиток. Отже, життєва історична необхідність та бажання зберегти стратегічні позиції слугують для зовнішньополітичних менеджерів додатковим стимулом досягнення надбань геополітики, їхнього розвитку та використання.

Мета статті – проаналізувати основні концептуальні і практичні виміри геополітичних досліджень в контексті сучасних тенденцій світового розвитку.

З огляду на глобалізм зовнішньополітичної дії провідних акторів міжнародної спільноти геополітика стає одним із способів бачення істеблiшментом світової реальності та методом зорієнтуватись у глобальному просторі з позицій захисту національної безпеки. У даному контексті геополітична підвалина формування зовнішніх стратегій слугує одним з принципових важелів впливу на глобальний світ-системний розвиток, де живильним елементом міжнародної безпеки фіксується національна безпека.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. стали для геополітики новим періодом випробування у наданні відповіді на глибину і масштаби сучасних міжнародно-системних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під очевидним впливом глобалізаційних процесів разом з розвитком традиційних підходів у стратегічному аналізуванні, був покладений початок формування нових альтернативних дослідницьких стратегій, що дозволяє зафіксувати факт якісної трансформації геополітичної науки. Масштаби теоретичного пошуку сучасної геополітики вийшли за межі традиційної геополітики, об'єктивно зважаючи на багатовимірність трансформаційних зрушень.

Фахівцями з даної проблематики закономірно виділяється декілька основних структурно обумовлених вимірів сучасного геополітичного аналізу: стратегічні впливи, що визначаються фактором зростанням сукупної могутності й прагнення досягнення більш значущої ролі швидко зростаючих держав; зростання економічного важеля на тлі процесів глобалізації та посилення ролі транснаціональних акторів, врахування зростаючого впливу проблем природничого та екологічного характеру, тиск глобальних та регіональних демографічних зрушень і врахування існуючих обмежених можливостей розвинених країн за умов прийому та асиміляції емігрантів в найближчі роки буде тільки зростати; зростання жорсткого втручання в особливий духовний простір, що є полем культурних кодів і цільовим об'єктом політико-соціальної деконструкції, власне геополітичний і гео-економічний рівні, що охоплюють трансформаційні політико-просторові і економіко-просторові характеристики сучасного світу [1, с. 29-42; 1, с. 143 -144].

Стратегічні аналітики все частіше вбачають у діях міжнародних акторів одночасну гру в межах відразу декількох просторів, зауважуючи, що на зміну однополярності приходить світ, в якому співіснує безліч різних просторів стратегічних взаємодій, в рамках кожного з яких є свої провідні або впливові актори, з якими необхідно підтримувати взаємодію для вирішення нагальних міжнародних проблем. В рамках такої системи організації міжнародного порядку можуть домінувати не лише дві або декілька держав, але й десятки акторів, здатних чинити істотний вплив у тій чи іншій сфері світового розвитку [3, с. 44-56].

У ситуації зростання ризиків і невизначеності в глобальному масштабі, стиснення простору і безпрецедентного прискорення часу виникають і нові тісно пов'язані один з

одним напрямом теоретизування як «World Studies» та «Global Studies». В рамках активного розвитку досліджень глобальної економіки та політики, а потім і з позицій врахування об'єктивного технологічного зсуву – революції у військовій справі, стало вважатись, що в нових умовах інформаційного світу ключове значення для успіху міжнародного актора у надкомплексному глобальному середовищі має швидкість прийняття рішень, а відтак головним ресурсом стає не простір, а час [4; 5, с. 413-436; 6, с. 437-457; 7; 8]. Поряд з тим відбулося розширення понятійного апарату геополітичного знання, зокрема, шляхом введення таких узагальнюючих понять як, запропоноване Девідом Роткопфом поняття «глобального суперкласу», бо в контексті глобалізації, поняття соціального набуває реального геополітичного змісту, оскільки, із зростанням ризику погіршення умов життя соціуму, опозиція між глобалістською олігархією з одного боку, і популістськими рухами, з другого боку постає все більш очевидним фактором, що впливає на траєкторію політичного розвитку [9].

Основні результати дослідження. Чисельні твердження у науковій літературі про «кінець географії» призвели до того, що традиційні геополітичні фактори все частіше випадали з поля зору дослідників, сконцентрованих на аналізі проблем глобалізації, транснаціональних процесів і формуванні нової соціальної структури світу. У кінці ХХ ст. особливої популярності набув такий напрям сучасної західної геополітичної думки як «критична» або постструктуралістська геополітика, прихильники якого трактують географію як своєрідну форму соціально обумовленого знання [10; 11].

На відміну класичного тлумачення концепції простір став тлумачитись як такий, що підлягає соціальному конструюванню, інструменталізації та деконструкції. Тож вкрай актуальними стали дослідження способів використання фізичного простору та стратегічного значення об'єктів для досягнення політичних цілей. Такий дослідницький підхід суттєвим чином був спрямований на знаходження взаємозв'язку між інтересами міжнародних акторів і подіями світової політики [6; 7; 8].

До нових напрямів критичних геополітичних досліджень часто відносять такі як «формальна геополітика», що досліджує розвиток геополітичної думки та геополітичної традиції, «практичну геополітику» та «радикальну геополітику», що концентрують увагу на геополітичному символізмі та геополітичних концептуалізаціях в контексті державного управління, структурну геополітику, прихильники якої концентрують зусилля на глобальних процесах та тенденціях світового розвитку з врахуванням особливостей впливу на простір міжнародних взаємодій глобалізації та зростанні глобальних ризиків, що трансформують геополітичну практику, широку проблематику культурологічних, власне постмодерністських та феміністських студій [11, с. 307-322]. Переконані у необхідності врахування розмаїття світового географічного простору, множинності методів адаптації до нього соціальних спільнот і значущості політичної уяви в практичному політичному оформленні тих чи інших моделей і конструктів адепти критичної геополітики зміст географічно детермінованих концепцій безпеки.

Тим не менш, в глобальному контексті, ще немає реального теоретичного синтезу в цьому напрямку. Варто відмітити внесок В. Паскаля та Д. Крікманса, що висвітлюють ідеї, які вважаються кращими для забезпечення теоретичної основи для геополітичного мислення, зокрема яким визначено геостратегічне мислення та врахування можливостей когнітивної геополітики і критичної геополітики [10]. Останні дві тенденції виступають проти позитивізму, який значною мірою є домінуючою тенденцією в геополітиці. Д. Крікманс прагне походити з фактів, щоб описати і визначити географічні чинники, які впливають на політичні відносини, особливо на міжнародному рівні. І оскільки фахівці говорять

про факти «внутрішньої геополітики», дослідник аналізує типи географічних потенціалів, які створюють конфліктні ситуації або ризики для співробітництва [8].

Завдяки привнесення біхевіоризму у геополітику міжнародних відносин, де зокрема складно ігнорувати роботи Роберта Джервіса і школу його послідовників, позитивізм все більше протистоїть конструктивізму, який підкреслює свою ідейну детермінанту – люди творять суспільство і світ [12]. І це відбувається тим більше, чим основна увага приділяється інтерсуб'єктивному виміру їх відносин, які, на думку представників даного напрямку, можуть змінити свою власну ідентичність та уявлення щодо свого соціального і природного середовища. Однак критична геополітика не дає альтернативного методу вирішення складних проблем, які пов'язують геополітичну владу (чи владу), панування (домінування) і територію.

Варто зазначити, що висока комплексність альтернативних класичній традиції геополітичних підходів часом негативно впливає на процес надання ефективних практичних рекомендацій. Даний факт ускладнює вироблення чітких зовнішньополітичних та безпекових стратегій, зумовлюючи їх певну «розмитість» й, на думку політичних сил – прихильників активного акціоналістського спрямування, зумовлює недосконалість стратегічної дії. У якості альтернативи, перш за все неоконсервативними дослідними центрами та військовими навчальними закладами, для розвитку пропонується неокласична парадигма сучасної геополітики.

Неокласична школа виходить з того, що зміст і цілі сучасної геополітики зазнали істотних змін, але геополітичне знання не втратило свого значення. Прихильники даного дослідницького вибору намагаються довести, що понятійний апарат геополітики дозволяє не просто давати логічні пояснення реалій сучасної світової політики, а також об'єктивно оцінювати тенденції та перспективи її еволюції [13]. У даній інтерпретації, територіальні аспекти політичного планування мають першочергове значення при формуванні успішних зовнішніх стратегій, особливо у контексті визначення ризиків та ареалів дестабілізації через брак ресурсів і тиску зовнішнього середовища.

Найбільш помітним автором течії неокласичного відродження став відомий американський дослідник, старший дослідник «Центру за нову американську безпеку» Р. Каплан. У його розвідках, присвячених геополітиці XXI ст., підкреслена спадкоємність власної творчості з геополітичним підходом, використаним у свій час А. Мехеном і Х. Макіндером, що доповнений вельми оригінальною тезою про те, що новою конфліктною «геополітичною віссю» світу стане не Атлантика, а південний Індійський океан, недалеко від узбережжя розташована найбільша кількість нестабільних (Пакистан, Ірак, Сомалі, Афганістан) або проблемних країн. Потенціал конфліктів в цьому геополітичному ареалі, охоплює майже усе узбережжя Південної і Південно-Східної Азії та Східної Африки «ісламської дуги», саме тут безпосередньо стикаються стратегічні інтереси у боротьбі за доступ до ресурсів і нарощення міжнародно-політичного впливу між швидко зростаючими новими регіональними державами – Китаєм і Індією. За оцінкою Р. Каплана, Індійський океан – це «не просто географічне поняття, а ідея», що з'єднує в собі центральне положення ісламу з глобальною енергетичною політикою, підйом нових великих держав зі становленням поліцентричного світового порядку [14, с. 16-32].

Провідну роль у наданні адекватної відповіді на глобальні геополітичні виклики, більшість західних фахівців залишають за США. При цьому принципова геополітична перевага Америки має полягати в забезпеченні за допомогою мереж множинних гнучких союзів свободи мореплавання і свободи ринкових сил, що має сприяти вирішенню щонайменше двох важливих стратегічних завдань – стабілізації та контролю з боку США за

ситуацією на Великому Близькому Сході і м'якого обмеження китайської експансії в регіоні. Загроза «жовтої небезпеки» бачиться американським фахівцем тим реальнішою, що економічне зростання сприяє зростанню зовнішньополітичних амбіцій, такий актор об'єктивно змушений вибудовувати вигідні мережеві відносини з широким колом країн, здатних забезпечити його необхідними ресурсами. Вирішення таких повномасштабних завдань провокує зсув геополітичної рівноваги [14, с. 16-32; 15].

Представниками неокласичного підходу вважається і З. Бжезинський та його послідовники, які підкреслюють, що для США вирішальне значення має вплив на держави Євразії. Якщо на європейському континенті домінуватиме одна держава, вона зможе суттєво вплинути на світову політику, тому завдання Вашингтона на євразійському просторі полягає у підтримці геополітичного плюралізму і перешкоджанні утворенню незалежних альянсів [16].

В європейських геополітичних дослідженнях традиційно відчутним є намагання продемонструвати роль простору у зв'язку не тільки з географічним фактором, але й з історичним і культурним вимірами розвитку.

Так, зокрема, простір створюється не тільки природою, але й культурою та релігією при наявності політичної волі. Поширеним залишається й зважання європейських геополітиків на глобальний вимір «прав людини» та «силу духу», що змінює простір. В оцінках геоісторичної проблематики держав автори радять уникати впливу ідеологічних і методологічних дебатів епохи «холодної війни» та долати аналітичні моделі минулого періоду. Поряд з тим щодо практичної політики стверджується необхідність врахування довгострокових історичних факторів. Також з'являється думка про доцільність не «зводити» ідентичність європейців, й перш за все німців, до атлантичного союзу. Разом з інтеграцією в систему західних цінностей йдеться про важливе значення концепту «Серединної Європи». Перспективний ракурс аналізу суспільного розвитку має стартовою аналітичною детермінантою визнання ключовою характеристикою сучасного простору його перманентну мобільність, що соціальні наслідки і потенційних шансах товариства «глобальних громадян». Поряд з прихильниками спадщини Карла Шльогеля, збільшується й число прихильників спадщини Йордиса фон Лохаузена й концепту «континентальної долі Європи» та його варіацій [17].

Чільне місце у тематиці дискусій в рамках неокласичної парадигми геополітики займає її взаємозв'язок гео економікою. Економічні конфлікти в нових умовах дійсно виходять на перше місце серед груп потенційних міжнародних протиріч. Адепти гео економічного аналізу походять від констатації того факту, що низка традиційних геополітичних концептів і теоретичних конструкцій явно застаріла у силу розгортання процесів глобалізації. Оскільки захист кордонів і боротьба за контроль над простором в класичному вигляді позбавляються сенсу, головну роль починає грати пошук нової адаптивної стратегії, основою якої стає економічна політика, що максимізує обсяги різного типу ресурсів, які знаходяться у розпорядженні конкретної спільноти. Тут гео економічне суперництво є позитивним явищем, що має покращити умови для безперервного і досить динамічного економічного зростання, а гео економічна стратегія пов'язується зі спробами «завоювання економічної території майбутнього».

Низка фахівців прогнозує настання ери «реал економіки», нової стадії світового розвитку, яку характеризуватиме жорсткі економічні дії, спрямовані на досягнення міжнародними акторами власних, у тому числі політичних цілей, тож й першість в аналізі міжнародних явищ і процесів має перейти до економіки [18]. Отже, прихильники даного концептуального вибору походять з факту, що саме гео економічне бачення концентрує

увагу на тих формах конфліктів, які є домінуючими за доби глобалізації і які визначають зміст політичних процесів на міжнародній арені, яка стає простором конкуруючих стратегій.

Разом із провідними країнами Європи, Сполучені Штати Америки вже сьогодні активно експериментують з новими напрямками геополітики та політичними підходами нової генерації. Окрім досліджень геополітичного значення нових просторів стратегічної дії, пов'язаних з об'єктивним технічним прогресом та інноваційним розвитком, якими є, наприклад, «космополітка», обраний курс на так звану індустріальну трансформацію, що передбачає функціонування дванадцяти спільних інноваційних програм, сфокусованих на структурних змінах у виробництві та споживанні. Змінах, як зможуть просунути вперед практичне вирішення проблеми екологічної безпеки. Серйозне значення приділяється й пошуку механізмів стимулювання розвитку нової екологічної культури, поведінки, яка стимулюватиме вибір на користь інноваційних рішень. Тут, на нашу думку, позитиви слід очікувати не стільки від декларативних тверджень щодо розвитку сучасного суспільства, але від довгострокових програм, що передбачають конкретні економічні та політичні переваги.

Факти внутрішньої геополітики держав суттєво впливають на глобальне майбутнє не менш за зовнішні впливи. Дестабілізація способу життєдіяльності та буття веде до таких небезпечних наслідків як реконфігурація економічних зон, нове порушення питання права та суверенітету, зміни у соціально-політичній організації соціумів. Не менш за інших елементів нові виміри – енергетичний та екологічний інструменталізують геополітичну дію. При цьому найбільш значимими питаннями діалогу найбільш розвинутих країн світу з іншими акторами міжнародної системи стають організація енергетичного ринку та доступ до ресурсів. У вирішенні таких завдань використовують всі інструменти зовнішнього впливу: економічні, політичні, мілітарні й, навіть, культурно-цивілізаційні. Лідирують у цьому процесі Сполучені Штати Америки, які реалізують програму комплексного системного перетворення суб'єктів світової політики, котрі опинились в географічних ареалах концентрації енергетичних ресурсів чи шляхах постачань. Одночасно вирішуються серйозні геостратегічні завдання – на базі енергетичного співробітництва та розвитку енергетичних транзитних зв'язків формуються підвалини для адекватної політичної еволюції по всіх напрямках глобального геополітичного кола окресленого Вашингтоном. Значні позитиви є і для партнерів Америки: швидка та високоякісна, екологічнобезпечна розробка ресурсів; підтримка будівництва нафтопроводів та диверсифікованих інфраструктур і, як наслідок, прискорення розвитку регіональної кооперації та виходу нових партнерів на глобальні ринки, долучення до альтернативних шляхів енергопостачань та безпека експортних маршрутів. Крім того, діяльність американських ТНК сприяє розвитку комерційної сфери та активізації інвестиційних потоків [19]. Таким чином нові інтерпретації основного напрямку геополітики – перехід від просторового до ресурсного імперативу, що прийшла з США, стає дедалі актуальною для міжнародних гравців різного рівня геополітичного впливу та відмінних історичних традицій.

Динаміка глобалізації, що здійснює суттєвий вплив на глобальний простір міжнародних взаємодій вимагає від держав та інших інститутів стратегії, які підпорядковуються новій просторової логіки. Сьогодні геополітика, спрямована на необхідне присвоєння ресурсів усіх видів, розташованих в будь-якій точці світового простору, залучена до проблематики виникнення нової рівної сили, змінює методи контролю простору і формує нові типи просторів, доступні людству у поступі до науково-технічного прогресу. Структурні фактори світової політики (наявність і кількість центрів сили, що визначають гло-

бальні політичні процеси), вплив процесів глобалізації та інформатизації, реалії суспільства ризику, що трансформують геополітичну практику, тим не менш, не змінюють для акторів – лідерів світової спільноти класичного імперативу володіння актуальним на даний період світового розвитку арсеналом геополітичної потужності.

Висновки. Володіння складним арсеналом міжнародної дії, що передбачає кооптацію класичного геополітичного стилю ведення міжнародних справ з ліберально-демократичним глобалізованим баченням світової системної еволюції є вельми складним завданням, що потребує величезних витрат, зусиль та постійної практичної уваги. При цьому геополітика відіграє роль не просто концептуального підходу до практичної реалізації інтересів, але й прикладного інструментарію. Його варіативність з технічних і технологічних позицій дозволяє дискутувати про нову геополітику. Разом з тим, практика її використання доводить необхідність привнесення більшої гнучкості у міжакторні відносини всередині світової спільноти, що і надалі спонукатиме до ситуативного залучення можливостей альтернативних підходів впливу на розвиток сучасної міжнародної системи.

Список використаної літератури

1. Alby S. 1998, *Crossing Disciplinary Boundaries: Political geography and International Relations after the Cold War* / Alby S. / Kofman, E., Youngs G., *Globalization. Theory and Practice*, London, Pinter, 1998 p.
2. Dussouy G. *Systemic Geopolitics : A Global Interpretation Method of the World* / G. Dussouy // *Geopolitics*. – 2010. – Vol.15, № 1. – P. 143 -144.
3. Haas R.N. *The Age of Nonpolarity* / R.N. Haas // *Foreign Affairs*, 2008. – Vol. 87, № 3. – P. 44-56.
4. Dalby S. *Imperialism, domination, culture : the continued relevance of critical geopolitics* / S. Dalby // *Geopolitics*. – 2008, 13 (3). – P. 413-436 .
5. Tuathail G. *Critical Geopolitics : The Politics of Writing Global Space* / Tuathail G. – Minneapolis, 1996. – 320 p.
6. Dittmer J., Dodds K. *Popular geopolitics past and future : fandom, identities and audiences* / J. Dittmer, K. Dodds // *Geopolitics*, – 2008. – № 13 (3). – P. 437-457.
7. ECPR Joint Sessions Rennes, Workshop 8 «The New Geopolitics and Changing Territorialities: Between International Studies and Political Geography», Rennes (France), 11-16 April 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/rennes/ws8/criekemans.pdf>.
8. Criekemans D. «Réhabilitation et rénovation en matière de pensée géopolitique », *L'Espace Politique* [En ligne], 12 | 2010-3, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://espacepolitique.revues.org/1723>; DOI : 10.4000/espacepolitique.1723.
9. Rothkopf D. *Superclass: The Global Power Elite and the World They Are Making* / Rothkopf D. – Farrar, Straus and Giroux; 1 edition, 2009 – 408 p.
10. Criekemans D. *Geopolitical Schools of Thought: a Concise Overview Since 1890 till 2015 and Beyond* / Criekemans D. – Genève, Editions de Penthes et International Centre for Geopolitical Studies, 2009. – 486 p.
11. Hyndman J. *Mind the gap: bridging feminist and political geography through geopolitics* / J. Hyndman // *Political Geography*. – 2004, Vol. 23. – P. 307-322.
12. Jervis R. *Perception and Misperception in International relation*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: –http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/political_science/users/jovana.carapic/public/Jervis.pdf.

13. Owens M. T. In Defense of Classical Geopolitics / M. T Owens / Naval War College Review.-199. – Vol. 52, n 4. URL: <http://www.nwc.navy.mil/press/review/1999/autumn/art3-a99.htm>.
14. Kaplan R. D. Center Stage for the Twenty – first Century / R. D. Kaplan // Foreign Affairs. – 2009. March – April. – P. 16-32.
15. Kaplan R. D. The Revenge of Geography / R. D. Kaplan // Foreign Policy, 2009. – May-June. – P. 96.
16. Brzezinski Z. The Choice: Global Domination or Global Leadership / Brzezinski Z. – Basic Books, 2004. – 256 p.
17. Schlögel K. The Historical Metropolises of Central Europe / Jacek Purchla (ed.): The Historical Metropolis: A Hidden Potential (International Conference, 26-29 May 1996 , Cracow). Kraków 1996, s. 11-20.
18. Huntington S. The Clash of Civilizations . Remaking the World Order . N.-Y. : Simon and Schuster, 1996. – 367p.
19. Погорська І. І. США: місія здійснима? Праксеологія творення глобального світу Погорська І. І / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ : Грамота. – 2009. – 502 с.

MODERN GEOPOLITICAL STUDIES: INFLUENCE OF TRADITION AND PRESSURE OF PROSPECTS

Pogorska I. I.

Doctor of Political Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Transatlantic Studies of the S.I. «Institute of World History», Ukrainian Academy of Sciences.

Abstract. *The most general objective of this paper is investigating the conceptual and practical dimensions of modern geopolitical studies in the context of modern world evolution trends. The rapid growth of the role of geographical factors, changes in the political and cultural boundaries, updated range of strategic threats, with a clear correlation to zonal habitats direct the efforts of analysts and political functionaries to solve complex international problems, which are the main components of the policy and geography. From positions of complex analytical approach the potential of geopolitics in the transforming process of world security space is examined.*

Gradual loss of the U.S. role of monopoly leader of the international community and related to this reorganization of geopolitical space as well as the global strategic transformation process has put on agenda the question of review by experts the role of theoretical and practical electivity of geopolitical thinking in a modern globalized world. The result of this process was significant change in different international actor's foreign policy, which coincided with the beginning of the 21 century.

The article analyzes new directions in the formation of practical dimensions of international geopolitical strategies. This is based on maintaining global features of the strategic dialogue of the actors of world politics in the context of globalization the field of international security interactions, maintaining U.S. leadership with greater reliance on old and new allies, as well as international institutions. However, the practice of using them proves the need to bring greater flexibility in international relations within the international community that will continue to encourage the involvement of situational possibilities of alternative approaches influence on the development of the modern international system.

Key words: *geopolitics, geopolitical studies, global security, strategy, world security space.*

Referances

1. Alby S. 1998, Crossing Disciplinary Boundaries: Political geography and International Relations after the Cold War / Alby S. / Kofman, E., Youngs G., Globalization. Theory and Practice, London, Pinter, 1998p.
2. Dussouy G. Systemic Geopolitics : A Global Interpretation Method of the World / G. Dussouy //Geopolitics. – 2010. – Vol. 15, № 1. – P.143-144.
3. Haas R. N. The Age of Nonpolarity / R. N. Haas // Foreign Affairs. – 2008. – Vol. 87, № 3. – P. 44-56.
4. Dalby S. Imperialism, domination, culture : the continued relevance of critical geopolitics/ S. Dalby // Geopolitics. – 2008, 13 (3). – P. 413-436.
5. Tuathail G. Critical Geopolitics : The Politics of Writing Global Space / Tuathail G. – Minneapolis. – 1996. – 320 p.
6. Dittmer J., Dodds K. Popular geopolitics past and future : fandom, identities and audiences / J. Dittmer, K. Dodds // Geopolitics, – 2008. – № 13 (3). – P. 437-457.
7. ECPR Joint Sessions Rennes, Workshop 8 «The New Geopolitics and Changing Territorialities: Between International Studies and Political Geography». – Rennes (France). – 11-16 April 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/rennes/ws8/creekemans.pdf>.
8. Ciekemans D. «Réhabilitation et rénovation en matière de pensée géopolitique», L'Espace Politique [En ligne]. – 12. 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://espacepolitique.revues.org/1723>. –; DOI : 10.4000/espacepolitique.1723.
9. Rothkopf D. Superclass: The Global Power Elite and the World They Are Making / Rothkopf D. – Farrar, Straus and Giroux; 1 edition, 2009. – 408 p.
10. Ciekemans D. Geopolitical Schools of Thought: a Concise Overview Since 1890 till 2015 and Beyond / Ciekemans D. – Genève, Editions de Penthes et International Centre for Geopolitical Studies. – 2009 – 486 p.
11. Hyndman J. Mind the gap: bridging feminist and political geography through geopolitics / J. Hyndman // Political Geography. – 2004, Vol. 23. – P. 307-322.
12. Jervis R. Perception and Misperception in International relation. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/political_science/users/jovana.carapic/public/Jervis.pdf.
13. Owens M.T. In Defense of Classical Geopolitics / M.T Owens / Naval War College Review. –199. – Vol. 52, n 4. URL: <http://www.nwc.navy.mil/press/review/1999/autumn/art3-a99.htm>.
14. Kaplan R. D. Center Stage for the Twenty – first Century / R. D. Kaplan // Foreign Affairs. – 2009. – March-April. – P. 16-32.
15. Kaplan R. D. The Revenge of Geography / R. D. Kaplan // Foreign Policy, 2009. May-June. – P. 96.
16. Brzezinski Z. The Choice: Global Domination or Global Leadership / Brzezinski Z. – Basic Books, 2004. – 256 p.
17. Schlögel K. The Historical Metropolises of Central Europe / Jacek Purchla (ed.): The Historical Metropolis: A Hidden Potential (International Conference, 26-29 May 1996, Cracow). Kraków 1996, s. 11-20.
18. Huntington S. The Clash of Civilizations. Remaking the World Order / Huntington S. – N.-Y. : Simon and Schuster, 1996. – 367 p.
19. Pohors'ka I. I. SSHA: misiya zdiysnima? Prakseolohiya tvorenniya hlobal'noho svitu / Pohors'ka I. I. – Instytut Svitovoyi ekonomiky u mizhnarodnikh vidnosin NAN Ukrainy. – Kyiv. – Hramota, 2009. – 502 s.

СОВРЕМЕННЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ВЛИЯНИЕ ТРАДИЦИЙ И ДАВЛЕНИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

Погорская И. И.

Доктор политических наук, ведущий научный сотрудник, заведующий отделом трансатлантических исследований ГУ «Институт всемирной истории» НАН Украины.

Аннотация. *Основной целью данной работы является исследование концептуальных и практических измерений современных геополитических студий в контексте современных трендов мирового развития. Стремительный рост роли географических факторов, изменение политико-культурных границ, обновление спектра стратегических угроз с четкой корреляцией на зональные ареалы направляют усилия аналитиков и политических функционеров на решение сложных международных задач, где главными составляющими являются политика и география.*

С позиций комплексного аналитического подхода рассматривается потенциал геополитики в процессе преобразования мирового пространства безопасности. Постепенная потеря роли США как монополистического лидера международного сообщества и связанные с этим реорганизации геополитического пространства, а также процесс глобальной стратегической трансформации поставили на повестку дня вопрос о рассмотрении ученым сообществом роли теоретической и практической выборности геополитического мышления в современном глобализованном мире. Результатом этого процесса стало значительное изменение во внешней политике различных международных акторов, которое совпало с началом 21 века.

В статье анализируются новые направления в формировании практических аспектов современных международных геополитических стратегий. Это основано на поддержании глобальных характеристик стратегического диалога акторов мировой политики в условиях глобализации международных взаимодействий в сфере безопасности, поддержания лидерства США с большей зависимостью от старых и новых союзников, а также международных организаций. Вместе с тем, практика их использования доказывает необходимость привнесения большей гибкости в межакторные отношения внутри мирового сообщества, что и в дальнейшем будет побуждать к ситуативному привлечению возможностей альтернативных подходов влияния на развитие современной международной системы.

Ключевые слова: *геополитика, геополитические исследования, глобальная безопасность, стратегия мировое пространство безопасности.*